



RETORYCZNA INWENCJA. Od kwestii do propozycji

DR ANETTA GAJDA

POJĘCIE INWENCJI

gr. *heuresis*, łac. *inventio*

Inwencja retoryczna to umiejętność opracowania tematów przemówień i dobierania odpowiedniej argumentacji. Jest to więc umiejętność praktyczna, rodzaj techniki.

Należy ją odróżnić od **ingenium** mówcy, czyli jego talentu i wrodzonych zdolności krasomówczych.

ZAKRES RETORYCZNEJ INWENCJI

- ▣ ROZPOZNAWANIE/PRECYZOWANIE TEMATU
- ▣ WYBÓR CELÓW I RODZAJÓW RETORYCZNYCH -
Ustalenie stanu zagadnienia
- ▣ USTALENIE STATUS SPRAWY
- ▣ ROZPOZNANIE AUDYTORIUM
- ▣ PREZENTACJA MÓWCY
- ▣ ZGROMADZENIE ODPOWIEDNICH DOWODÓW I
TOPOSÓW
- ▣ FUNKCJE EMOCJI W PERSWAZJI
- ▣ AMPLIFIKACJA

ROZPOZNAWANIE TEMATU (SPRAWY, KWESTII)

POLE ZAKŁÓCEŃ



TEMAT WŁAŚCIWY



TYTUŁ

KWESTIE

łac. *quaestiones*

Kwestia to zagadnienie nadające się na przedmiot rozważań (temat mowy) o charakterze kontrowersyjnym, spornym (przynajmniej potencjalnie) ujęte na ogół w formie pytania.

Zagadnienia życia publicznego i funkcjonowania prawa – łac. *quaestiones civiles*

KWESTIE

OGÓLNE (TEZY)

łac. *quaestiones infinitae*

(nieograniczone,
nieskończone)

gr. *Thesis*

(teoretyczne, abstrakcyjne);

SZCZEGÓŁOWE (HIPOTEZY)

łac. *quaestiones finitae*

lub *definitae*

(skończone, ograniczone)

gr. *hypothesis*, łac. *causae*

(Konkretne, indywidualne,
praktyczne)

SKŁADNIKI SPRAW KONKRETNÝCH – CZYLI OKOLICZNOŚCI (gr. *peristaseis*, łac. *circumstantiae*)

1. **Osoba** – łac. *persona* (*Quis* – Kto?)
2. **Rzecz** – łac. *factum* (*Quid* – Co?)
3. **Miejsce** – łac. *locus* (*Ubi* - Gdzie?)
4. **Współdział** – łac. *facultas* (*Quibus auxiliis* – Za pomocą czego? Przy czyjej pomocy?)
5. **Przyczyna** – łac. *causa* (*Cur* – Dlaczego?)
6. **Sposób** – łac. *modus* (*Quomodo* – W jaki sposób?)
7. **Czas** - łac. *tempus* (*Quando* – Kiedy?)

OD KWESTII DO PROPOZYCJI

KWESTIA



- ▶ Wyraża problem – potencjalnie kontrowersyjny, domagający się rozpatrzenia z dwóch przeciwnych punktów widzenia
- ▶ Ujmuje problem jako pytanie
- ▶ Np. czy należy ginąć za ojczyznę?

PROPOZYCJA

- ▶ Sygnalizuje stanowisko zajmowane przez mówcę w konkretnej sprawie
- ▶ Jest konkretną formułą
- ▶ Np. "Brońmy ojczyzny do ostatniej kropli krwi!"

PROPOZYCJA

gr. *prótesis*, łac. *propositio*

Słowne sformułowanie tematu (głównego zagadnienia mowy) w postaci zdania, ustalające stanowisko mówiącego, podane na wstępie ale także powtarzane w innych miejscach mowy (tekstu).

PRZYKŁAD:

- ▶ Kwestia ogólna: *Czy należy wykonywać eksperymenty na zwierzętach?*
- ▶ Kwestia szczegółowa: *Czy kosmetyki powinno się testować na zwierzętach?*
- ▶ Propozycja: *Nie można się zgodzić na męczenie zwierząt dla ludzkiej próżności.*

SFORMUŁOWANIE PROPOZYCJI

(słowne sformułowanie
tematu)

- ▶ formuła twierdząca, przecząca, pytajna
- ▶ formuła jednoznaczna
- ▶ formuła funkcjonalna
- ▶ formuła stosowna

TYTUŁ

ZALETY

- ▶ ścisły
- ▶ dokładny
- ▶ zwięzły
- ▶ osobliwy
- ▶ szlachetny
- ▶ prosty

WADY

- ▶ zbyt rozwlekły
- ▶ zbyt ogólny
- ▶ zbyt potoczny
- ▶ przesadny

USTALENIE STATUSU SPRAWY (tzw. rozpoznanie sprawy)

- Status – stan sprawy, konstytucja; sedno sprawy, wymagające udowodnienia (potocznie: *to, co chcesz udowodnić...*)
- Służy tworzeniu tekstów własnych a przy analizie tekstów cudzych pozwala:
 - a) precyzyjnie uchwycić materię sporu
 - b) określić stanowiska stron
 - c) obserwować ruchy dyskutantów

BADANIE STATUSU

Badanie statusu polega na zadaniu pytań i ustaleniu właściwych odpowiedzi.

1. Sprawdzian przez koniekturę – pytanie o fakt
2. Sprawdzian przez definicję – pytanie o definicję
3. Sprawdzian przez wartościowanie – pytanie o ocenę
4. Sprawdzian przez analizę kompetencji - pytanie o sens rozważań

1. KONIEKTURA

(*Status coniecturalis*) –
- *an sit?* (czy jest)

Koniektura – to ustalenie, czy problem jest prawdziwy, czy zmyślony, oparty na prawdzie, czy na prawdopodobieństwie.

CZY ZASZEDŁ FAKT?

(np. czy zabił?)

2. DEFINICJA

(Status finitivus lub definitionis)
quid sit? (czym jest)

Definicja – to zdefiniowanie tematu, np. określenie, co się właściwie zdarzyło.

CO ZASZŁO?

(np. zabójstwo czy nieszczęśliwy wypadek)

3. KWALIFIKACJA (*Status finitivus lub definitionis*) – *quid sit?* (czym jest)

Kwalifikacja czyli
wartościowanie, służy ustaleniu,
określeniu charakteru czynu,
zjawiska.

JAKIE JEST?

(np. czy czyn jest zgodny z obyczajami?)

4. Translacja (status translationis)

Translacja to pytanie o sens rozważań. Pojawia się, gdy stawia się w wątpliwość:

- Osobę (kompetencje, prawo podejmowania decyzji);
- Miejsce lub czas (np. dla podejmowania danej sprawy);
- Samą możliwość prezentowania sprawy.

CZY WARTO ROZWAŻAĆ?

(czy przenieść np. do innego sądu)

PRAWDA I PRAWDOPODOBIENSTWO

„Inwencja jest to zdolność wynajdywania rzeczy prawdziwych lub prawdopodobnych, dzięki którym sprawa wydaje się wiarygodna.”

(tłum. def. z *Rhetorica ad Herennium*)

Dla logika $2+2$ zawsze równa się 4.

Dla retora $2+2 = 4$ ale ma on do wyniku stosunek emocjonalny (tzn. 4 jest sympatyczne lub niesympatyczne)

Dla sofisty $2+2$ może się równać 5.

Ćwiczenia retoryczne w tym zakresie polegają na odróżnianiu faktów (prawdy) od opinii (prawdopodobieństwa), ale także na odróżnianiu wypowiedzi logicznej o wypowiedzi retorycznej.

WIARYGODNOŚĆ PROBLEMU RETORYCZNEGO

- pięć stopni wiarygodności

1. **Niepewny** stopień wiarygodności – łac. *genus dubium*
2. **Wysoki** stopień wiarygodności – łac. *genus honestum*
3. **Najwyższy** stopień wiarygodności – łac. *genus admirable*
4. **Niski** stopień wiarygodności – łac. *genus humile*
5. **Ukryty** stopień wiarygodności – łac. *genus obscurum*

OD STATUS DO DOWODÓW

ROZPOZNANIE STANU SPRAWY, CZYLI TEGO,
CO CHCESZ UDOWODNIĆ,
POMAGA PRZYGOTOWAĆ DOWODY.

UWAGI BIBLIOGRAFICZNE:

1. O kwestiach ogólnych i szczegółowych, propozycji i temacie – warto przeczytać w podręczniku *Podstawy retoryki klasycznej* (Cz. Jaroszyński, P. Jaroszyński 2008)
2. Badanie statusu sprawy jest przystępnie omówione w podręczniku: *Elementy retoryki i erystyki w przykładach*. (B. Witkowska-Maksimczuk 2014)



DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!